

Т Е М А 3.

”ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ПРО НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ, ОПОВІЩЕННЯ ПРО НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ. ДІЇ ПРАЦІВНИКІВ ПРИ ПОПЕРЕДЖУВАЛЬНОМУ СИГНАЛІ "УВАГА ВСІМ" ТА МОВНІЙ ІНФОРМАЦІЇ УПРАВЛІНЬ (ВІДДІЛІВ) З ПИТАНЬ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ.”

Навчальна ціль:

Вивчити: 1). Основні поняття про надзвичайні ситуації та порядок оповіщення про них;
2). Дії працівників при попереджувальному сигналі "Увага всім" та мовній інформації управлінь (відділів) з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту працівників.

Вид навчального заняття - групове заняття.

Тривалість - 1 години.

Метод проведення занять - бесіда, розповідь, показ.

Місце проведення заняття - клас.

Навчальні питання і орієнтовний розрахунок навчального часу:

Передмова - 3 хв.

1. Основні поняття про надзвичайні ситуації та порядок оповіщення про них – 20 хв.

2. Дії робітників, службовців та населення при попереджувальному сигналі "Увага всім" та мовній інформації управлінь (відділів) з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення (штабів ЦО) - 20 хв.

Підсумки - 2 хв.

Навчальна література і посібники:

1. Закон України "Про Цивільну оборону України", ВРУ, № 2974-X11, 1993р., № 555-X1У, 1999р., Київ.
2. Закон України "Про аварійно-рятувальні служби", ВРУ, №1281-X1У, 1999 р., Київ.
3. Положення про Цивільну оборону України, постанова КМУ, № 299, 1994 р., Київ.
4. Про єдину державну систему запобігання і реагування на НС техногенного та природного характеру, постанова КМУ, № 1198, 1998 р., Київ.
5. Концепція захисту населення і територій у разі загрози та виникнення надзвичайних ситуацій, Указ Президента України, 1999 р., Київ.
6. Довідник з ЦО, Укртехногрупа, Київ, 1998 р.
7. Періодичні видання МНС України, 1998-2000 рр., Київ.
8. Довідкові дані о надзвичайних ситуаціях техногенного, природного і екологічного характеру, частина 1, НІЦ ЦО СРСР, 1990 р., Москва.
9. Довідкові дані о надзвичайних ситуаціях техногенного, природного і екологічного характеру, частина 2, НІЦ ЦО СРСР, 1990 р., Москва.
10. Довідкові дані о надзвичайних ситуаціях техногенного, природного і екологічного характеру, частина 3, НІЦ ЦО СРСР, 1990 р., Москва.
11. Попередження надзвичайних ситуацій. Під редакцією генерал-лейтенанта В.Ф. Гречанінова. РІЦ ЦО і НС, 1997 р., Київ.
12. ГСРФ "Безпека в надзвичайних ситуаціях", Стандарт-видав Росії, Москва, 1990-2000 рр.

Матеріальне забезпечення

(стенди або схеми в класі):

1. Законодавча база цивільного захисту (ЦЗ) України.
2. Нормативна база ЦЗ України.
3. Структура єдиної державної системи (ЄДС) надзвичайних ситуацій (НС).
4. Структура територіальної підсистеми ЄДС НС.
5. Структура ЦЗ України.
6. Концепція захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій.
7. Класифікація надзвичайних ситуацій.
8. Основні характеристики надзвичайних ситуацій.
9. Управління, оповіщення і зв'язок ЦЗ.

ПЕРЕДМОВА

Десятки тисяч промислових, енергетичних, транспортних та інших техногенних небезпечних об'єктів України та природні небезпечні явища і катаклізми, які притаманні майже всім регіонам держави вимагають мати для боротьби з надзвичайними ситуаціями техногенного і природного характеру та їх наслідками значні сили цивільної оборони до складу яких входять: війська, аварійно-рятувальні служби та невоєнізовані формування цивільного захисту ЦЗ.

Зростання масштабів господарської діяльності і кількості великих промислових комплексів, концентрації на них агрегатів і установок великої і надзвичайно великої потужності, використання у виробництві потенційно небезпечних речовин у великих кількостях, великий знос основних фондів на об'єктах економіки - все це збільшує вірогідність виникнення надзвичайних техногенних ситуацій, раптове виникнення яких приводить до значних соціально-екологічних і економічних збитків, необхідності захисту людей від дії шкідливих для здоров'я факторів ураження, проведення рятувальних, невідкладних медичних і евакуаційних заходів, а також ліквідації негативних наслідків, які склалися внаслідок виникнення надзвичайних техногенних ситуацій.

НС техногенного характеру притаманні кожному місту, населеному пункту, району, області або регіону держави. Найбільш небезпечними із них є: аварії (катастрофи) з викидом радіоактивних, хімічних або біологічних небезпечних речовин, вибухи і пожежі, прорив водосховищ, на транспорті, в промисловості та в інших галузях економіки.

Небезпеку складають і такі можливі транснаціональні аварії (катастрофи) як аварії на АЕС та хімічно небезпечних об'єктах.

Сейсмічність характерна для сейсмоактивних зон, які оточують Україну: Закарпатська, Вранча, Кримсько-Чорноморська та Південно-Азовська.

Зонами сейсмічності обхвачені Закарпатська, Івано-Франківська, Чернівецька і Одеська області та Автономна Республіка Крим де сила землетрусів може складати до 7-8 балів та ряд інших областей з силою землетрусів до 5-6 балів.

Грязьовий вулканізм характерний для південної частини України (Автономна Республіка Крим і прилегла акваторія Азовського моря), викиди якого супроводжуються вибухами та локальними землетрусами. Особливо за останні роки активізувалися грязьові вулкани в зоні Південно-Азовського розлому, що призводить до виникнення нових островів та мілин в акваторії Азовського моря і Керченської протоки.

Селі найбільш широкого поширення набули у гірських районах Карпат та Криму, та в деяких місцях на правому березі Дніпра. До катастрофічних відносяться селі з об'ємом виносу 10-100 тис. куб. м та періодичністю 1-5 років. В Криму вони поширюються на 9% території. В Закарпатській області - на 40%; в Івано-Франківській - 33%; в Чернівецькій - 15%.

Карстові процеси розвиваються майже на 60% території України, в тому числі найбільш небезпечні процеси відкритого карсту. У деяких областях України ступінь ураженості карстовими процесами сягає 60-100% території, при цьому характерними є явища карбонатного, сульфатного та соляного карсту. Карстові різновікові породи (від силуру до неогену включно) розвинуті на 60% території України. А відкритий карст виявляється на 27% всієї площі.

Зсуви поширені на 50% території України. Найбільшого поширення вони набули в Закарпатській, Івано-Франківській, Чернівецькій, Миколаївській, Одеській, Харківській, Дніпропетровській областях і Автономній Республіці Крим. Типологічно найбільше зустрічаються зсуви видавлювання (довжиною до 5 км) та зсуви-потіки. У Кримських горах зустрічаються блокові та лінійні зсуви довжиною 0,5-2,5 км та шириною 0,3-1,5 км. Значною мірою зсувами охоплені береги каскаду Дніпровських водосховищ, де найбільш поширені зсуви спливання, а також фронтальні зсуви циркоподібної форми. На узбережжі Азовського і Чорного морів поширені фронтальні зсуви.

Обвали, осипи характерні для деяких районів Карпатських і Кримських гір.

Абразійні процеси найбільш поширені на Чорноморському узбережжі. Абразії підпадає до 60% берегів Азовського та до 30% - Чорного морів. Швидкість абразії в середньому складає 1,3-4,2 м/рік.

Небезпечні гідрологічні явища, що мають місце в Україні: сильні зливи (Карпатські та Кримські гори); град на всій території України; сильна спека - Степова зона; суховії, засухи - Степова та східна Лісостепова зони; урагани, шквали, смерчі - більша частина України; пилові бурі - південний схід Степової зони; сильні тумани - південний схід Степової зони; сильні заморозки - південний схід Степової зони; снігові заноси - Карпати; значні ожеледі - Степова зона; сильний мороз - північ Полісся та схід Лісостепової зони; повені - басейни річок; снігові лавини -

Карпатські і Кримські гори; маловоддя - річки України; узбережжя та акваторії Чорного і Азовського морів - шторми, ураганні вітри, смерчі, зливи, обмерзання споруд і суден, сильні тумани, заметілі, ожеледі, небезпечні підйоми та убування рівня моря.

Повені мають місце майже на всіх річках України, а в Карпатах і Криму мають виражений паводковий режим стоку. Повені на гірських річках (Дністер, Тиса, Прут та інші) формуються дуже швидко, від кількох годин до 2-3 діб. Високі повені властиві і річкам Дніпро, Дністер, Дунай і Сіверський Донець, які створюють небезпеку виникнення катастрофічного затоплення при прориві дамб і гребель водосховищ.

Циклони характерні для Чорноморсько-Азовського басейну і виділяються своїми руйнівними наслідками та часто супроводжуються місцевим підняттям рівня моря.

Природні пожежі найбільш характерні для Степової, Поліської та Лісостепової зон, Кримських гір. Найбільш поширені лісові та торф'яні пожежі.

Інфекційні захворювання людей і тварин та біологічного ураження рослин характерно для всіх територій України, особливо вони притаманні південним областям та Автономній Республіці Крим.

Надзвичайні ситуації екологічного характеру, що пов'язані з змінами стану суші (катастрофічні провали, зсуви, обвали земної поверхні, ерозія, дефляція; хімічне забруднення ґрунтів важкими металами; інтенсивна деградація ґрунтів; не поновлення природних ресурсів), складу і властивостей атмосфери (різкі зміни погоди або клімату в результаті антропогенного фактору; перевищення гранично допустимих концентрацій шкідливих домішок в атмосфері; температурна інверсія над містами і недостаток кисню в атмосфері над містами; значне перевищення гранично допустимого рівня міського шуму; виникнення зон кислотних опадів; руйнування озонового шару атмосфери; значні зміни прозорості атмосфери), гідросфери (виснаження водних ресурсів; забруднення морського середовища) та біосфери притаманні всій території України, кожному регіону, області, району, населеному пункту.

Надзвичайні ситуації соціально-політичного характеру можуть виникати в будь-якому місті, населеному пункті, районі, області або регіоні України.

Надзвичайні ситуації воєнного характеру з ураженням населення вторинними факторами внаслідок руйнування об'єктів економіки і військової інфраструктури можливі тільки в воєнний час на території держави.

ПЕРШЕ НАВЧАЛЬНЕ ПИТАННЯ:

"ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ПРО НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ ТА ПОРЯДОК ОПОВІЩЕННЯ ПРО НИХ."

В останній час в системі цивільного захисту прийнято вживати наступні визначення та основні терміни, що характеризують ту чи іншу надзвичайну ситуацію, основні із них які:

Надзвичайна ситуація (НС) - порушення нормальних умов життя і діяльності людей на об'єкті або території, спричинене аварією, катастрофою, стихійним лихом чи іншою небезпечною подією, яка призвела (може призвести) до загибелі людей та (або) значних матеріальних втрат.

Класифікація НС - система, згідно з якими НС поділяються на класи і підкласи залежно від їх характеру.

Класифікаційна ознака НС - технічна або інша характеристика аварійної ситуації, що дає змогу віднести її до надзвичайної.

Порогові значення класифікаційної ознаки НС - визначене в установленому порядку значення технічної або іншої характеристики конкретної аварійної ситуації, що дає змогу віднести її до надзвичайної.

Екстремальна подія техногенного, екологічного або природного характеру - подія, що заключається в істотному різкому відхиленні від норми проходження процесів або явищ.

Під нормою треба розуміти таке проходження процесів або явищ, до якого населення і виробництво пристосувались шляхом тривалого досліду або спеціальних науково-технічних розробок.

Техногенна надзвичайна ситуація - стан, при якому внаслідок виникнення джерела техногенної надзвичайної ситуації на об'єкті, визначеній території або акваторії порушуються нормальні умови життя і діяльності людей, виникає загроза їх життю і здоров'ю, наноситься шкода майну населення, економіці і довкіллю.

Джерело техногенної надзвичайної ситуації - небезпечна техногенна подія, внаслідок чого на об'єкті, визначеній території або акваторії виникла техногенна надзвичайна ситуація.

Аварія - небезпечна подія техногенного характеру, що створює на об'єкті, території або акваторії загрозу для життя і здоров'я людей і приводить до руйнування будівель, споруд, обладнання і транспортних засобів чи завдає шкоди довкіллю.

Катастрофа - велика за масштабом аварія чи інша подія, що призводить до тяжких, трагічних наслідків.

Техногенна небезпека - стан, внутрішньо притаманний технічній системі, виробничому або транспортному об'єкту, що реалізується у виді дії ураження джерела техногенної надзвичайної ситуації на людину і довкілля при його виникненні, або у виді прямої чи побічної шкоди для людини і навколишнього природного середовища в процесі нормальної експлуатації цих об'єктів.

Фактор ураження джерела техногенної надзвичайної ситуації - складова небезпечної події, що характеризується фізичними, хімічними і біологічними діями і проявленнями, які виражені відповідними параметрами.

Дія ураження джерела техногенної НС - негативний вплив одного або сполучених факторів ураження джерела техногенної надзвичайної ситуації на життя і здоров'я людей, сільськогосподарських тварин і рослин, суб'єкти господарської діяльності та навколишнє природне середовище.

Зона техногенної надзвичайної ситуації - територія чи акваторія, в межах якої діє негативний вплив одного або сполучених факторів ураження джерела техногенної НС.

Природна надзвичайна ситуація - обстановка на визначеній території або акваторії, що склалася у разі виникнення джерела природної надзвичайної ситуації, яка може потягти або потягла людські жертви, нанести шкоду здоров'ю людей і довкіллю, а також привести до значних матеріальних втрат і порушення життєдіяльності людей.

Джерело природної надзвичайної ситуації - небезпечне природне явище або процес, внаслідок якого на визначеній території або акваторії виникла або може виникнути НС.

Фактор ураження джерела природної НС - складова небезпечного природного явища або процесу, що викликана джерелом природної НС і характеризується фізичними, хімічними, біологічними діями і проявленнями, які визначені або виражені відповідними параметрами.

Дія джерела ураження природної НС - негативний вплив одного або сполучених факторів ураження джерела природної надзвичайної ситуації на життя і здоров'я людей, сільськогосподарських тварин і рослин, об'єкти економіки та довкілля.

Небезпечне природне явище - подія природного походження або результат діяльності природних процесів, які за своєю інтенсивністю, масштабом поширення і тривалістю можуть вражати людей, об'єкти економіки та довкілля.

Стихійне лихо - руйнівне природне або природне антропогенне явище чи процес значного масштабу, внаслідок якого може виникнути або виникла загроза життю і здоров'ю людей, статися руйнування чи знищення матеріальних цінностей і компонентів довкілля.

Природно-техногенна катастрофа - руйнівний процес, що розвивається внаслідок порушення нормальної взаємодії технологічних об'єктів з компонентами довкілля, який приводить до масової загибелі людей, знищення і руйнування об'єктів економіки і компонентів навколишнього природного середовища.

Зона природної надзвичайної ситуації - територія чи акваторія, на якій внаслідок виникнення джерела природної надзвичайної ситуації або розповсюдження його наслідків з інших районів виникла природна НС.

Зона можливої природної надзвичайної ситуації – територія чи акваторія, на якій існує або не виключена можливість виникнення природної надзвичайної ситуації.

Екологічна надзвичайна ситуація - обстановка на визначеній території або акваторії, що склалася у разі виникнення джерела екологічної надзвичайної ситуації, яка привела до гострих несприятливих змін в середовищі проживання людей і, як правило, масової загибелі живих організмів і економічним збиткам.

Фактор ураження джерела екологічної надзвичайної ситуації - складова небезпечного стихійного лиха, великої виробничої або транспортної аварії, що привели до гострих несприятливих змін в середовищі проживання людей і, як правило, масової загибелі живих організмів і економічним збиткам.

Дія ураження джерела екологічної надзвичайної ситуації - негативний вплив одного або сполучених факторів ураження джерела екологічної надзвичайної ситуації на життя і здоров'я людей, сільськогосподарських тварин і рослин та навколишнє природне середовище.

Зона екологічної надзвичайної ситуації - територія чи акваторія, на якій внаслідок виникнення джерела екологічної надзвичайної ситуації або розповсюдження його наслідків із других районів виникла екологічна НС.

Зона можливої екологічної надзвичайної ситуації - територія чи акваторія, на якій уже існує або не виключена можливість виникнення екологічної надзвичайної ситуації.

Економічні збитки від НС - оцінені відповідним чином втрати, спричинені цією ситуацією.

Загальні ознаки надзвичайних ситуацій: наявність або загроза загибелі людей чи значне порушення умов їх життєдіяльності; заподіяння економічних збитків; істотне погіршення стану довкілля.

Надзвичайні ситуації, які можуть виникати на території України і оказувати негативний вплив на функціонування об'єктів економіки і життєдіяльність населення у мирний і воєнний час, **діляться** за наступними основними признаками: у сфері виникнення; за галузевою ознакою; за масштабами можливих наслідків.

По першому признаку "**у сфері виникнення**" надзвичайні ситуації розподіляються за характером виникнення на: техногенні, природні, соціально-політичні і воєнні.

Техногенні надзвичайні ситуації класифікуються за типами аварій (катастроф).

Надзвичайні ситуації техногенного характеру за характеристиками явищ, що визначають особливості дії факторів ураження на людей, навколишнє природне середовище та суб'єкти господарської діяльності, **поділяються** на аварії (катастрофи), які супроводжуються викидами (випливами) небезпечних речовин, пожежами, вибухами, затопленнями, аваріями на інженерних мережах і системах життєзабезпечення, руйнуванням будівель і споруд, аваріями транспортних засобів та інші.

Аварії (катастрофи), що пов'язані з викидом небезпечних речовин, додатково **поділяються** на радіаційні, хімічні, біологічні і, крім цього, поділяються ще за видами розповсюдження речовин в навколишньому природному середовищі.

Природні надзвичайні ситуації класифікують за видами можливих природних явищ, що приводять до їх виникнення: небезпечні геологічні, метеорологічні, гідрологічні морські та прісноводні явища, деградація ґрунтів чи надр, природні пожежі, зміна стану повітряного басейну, інфекційна захворюваність людей, сільськогосподарських тварин, масове ураження сільськогосподарських рослин хворобами і збудниками, зміна стану водних ресурсів і біосфери тощо.

Кожний клас стихійних лих класифікується за характеристиками явища, які визначають особливості дії факторів ураження на людей, навколишнє природне середовище та суб'єкти господарської діяльності.

Надзвичайні ситуації соціально-політичного характеру, які пов'язані з протиправними діями терористичного і антиконституційного спрямування **діляться** на наступні НС: здійснення або реальна загроза терористичного акту, викрадення (спроба викрадення) чи знищення суден, захоплення заручників, встановлення вибухових пристроїв у громадських місцях, викрадення або захоплення зброї, виявлення застарілих боєприпасів тощо.

Надзвичайні ситуації воєнного характеру, які пов'язані з наслідками застосування зброї масового ураження або звичайних засобів ураження, під час яких виникають вторинні фактори ураження населення, внаслідок зруйнування атомних і гідроелектричних станцій, складів і сховищ радіоактивних і токсичних речовин та відходів, нафтопродуктів, вибухівки, транспортних та інженерних комунікацій тощо.

По другому основному признаку "**за галузевою ознакою**" надзвичайні ситуації поділяються на НС, які можуть бути в будівництві, в промисловості, в житловій, комунальній і побутовій сфері обслуговування населення, на транспорті, в сільському господарстві, в лісному господарстві.

Надзвичайні ситуації на транспорті додатково **діляться** в залежності від виду транспорту на НС на повітряному, водному, наземному і на підземному транспорті.

По третьому основному признаку "**за масштабом можливих наслідків**" надзвичайні ситуації поділяються з урахуванням територіального поширення, характеру сил і засобів, що залучаються для ліквідації наслідків на:

загальнодержавного рівня - надзвичайна ситуація розвивається на території двох та більше областей (Автономної Республіки Крим, міст Києва та Севастополя) або загрожує транс-кордонним перенесенням, а також у разі, коли для її ліквідації необхідні матеріальні і технічні

ресурси у обсягах, що перевищують власні можливості окремої області (Автономної Республіки Крим, міст Києва і Севастополя), але не менше одного відсотка обсягу видатків відповідного бюджету;

регіонального рівня - надзвичайна ситуація розгортається на території двох та більше адміністративних районів (міст обласного підпорядкування) Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя або загрожує перенесенням на територію суміжної області держави, а також коли у разі, коли для її ліквідації необхідні матеріальні і технічні ресурси у обсягах, що перевищують власні можливості окремого району, але не менше одного відсотка обсягу видатків відповідного бюджету;

місцевого рівня - надзвичайна ситуація, яка виходить за межі потенційно небезпечного об'єкту, загрожує поширенням самої ситуації або її вторинних наслідків на довкілля, сусідні населені пункти, інженерні споруди, а також у разі, коли для її ліквідації необхідні матеріальні і технічні ресурси, що перевищують власні можливості потенційно небезпечного об'єкту, але не менш одного відсотку обсягів видатків відповідного бюджету. До місцевого рівня також належать всі надзвичайні ситуації, які виникають на об'єктах житлово-комунальної сфери та інших, що не входять до затверджених переліків потенційно небезпечних об'єктів;

об'єктового рівня - надзвичайні ситуації, які не підпадають під зазначені визначення.

Потенційно небезпечний об'єкт - об'єкт, на якому використовуються, виготовляються, переробляються, зберігаються або транспортуються небезпечні радіоактивні, пожежовибухові, хімічні речовини та біологічні препарати, гідротехнічні і транспортні споруди, транспортні засоби, а також інші об'єкти, що створюють реальну загрозу виникнення НС.

Промислова аварія - аварія на промисловому об'єкті, в технічній системі або на промисловій установці.

Промислова безпека в надзвичайних ситуаціях - стан захисту населення, виробничого персоналу, суб'єктів господарської діяльності і довкілля від небезпек, що виникають при промислових аваріях і катастрофах в зонах НС.

Радіаційна аварія - аварія на радіаційному небезпечному об'єкті, що приводить до виходу або викиду РР і (або) іонізуючих випромінювань за передбачені проектом для нормальної експлуатації даного об'єкту межі в об'ємах, які перевищують встановлені границі безпеки його експлуатації.

Радіоактивне забруднення - забруднення поверхні землі, ат-мосфери, води чи продовольства, харчової сировини, кормів і різних предметів РР в об'ємах, що перевищують рівень, встановлений нормами радіаційної безпеки і правилами робіт з РР.

Радіаційний небезпечний об'єкт - об'єкт, на якому зберігають, переробляють, використовують або транспортують РР, при аварії на якому або його руйнуванні може виникнути опромінювання іонізуючим випромінюванням або радіоактивне забруднення людей, сільськогосподарських тварин і рослин, суб'єктів господарської діяльності, а також довкілля.

Зона радіоактивного забруднення - територія або акваторія, в межах якої є радіоактивне забруднення.

Режим радіаційного захисту - порядок дії населення і використання засобів і способів захисту в зоні радіоактивного заб-руднення з метою можливого зменшення дії іонізуючого опромінювання на людей.

Радіаційний контроль - контроль за дотриманням норм радіаційної безпеки і основних санітарних правил роботи з РР і іншими джерелами іонізуючого випромінювання, а також отримання інформації про рівні опромінення людей і про обстановку на об'єкті та довкіллі.

Хімічна аварія - аварія на хімічно небезпечному об'єкті, що приводить до виливу або викиду небезпечних ХР, які здатні привести до загибелі або хімічного зараження людей, продовольства, харчової сировини і кормів, сільськогосподарських тварин і рослин, або до хімічного зараження довкілля.

Небезпечна хімічна речовина - хімічна речовина, що прямою або опосередкованою дією на людину може привести до гострих і хронічних захворювань або її загибелі.

Викид небезпечного хімічної речовини - вихід (вилив) при розгерметизації за короткий термін часу із технологічних установок, ємкостей для зберігання або транспортування небезпечної хімічної речовини або продуктів її переробки в об'ємах, які можуть привести до хімічної аварії.

Хімічно небезпечний об'єкт - об'єкт, на якому зберігають, переробляють, використовують або транспортують небезпечні ХР, при аварії на якому або його руйнуванні може виникнути загибель

або хімічне зараження людей, сільськогосподарських тварин і рослин, об'єктів господарської діяльності, а також довкілля.

Зона хімічного зараження - територія чи акваторія, в межах якої розповсюджені або куди привнесені небезпечні ХР в концентраціях або об'ємах, що створюють небезпеку для життя і здоров'я людей, сільськогосподарських тварин і рослин на протязі певного часу.

Біологічна аварія - аварія, що супроводжується розповсюдженням небезпечних біологічних речовин в об'ємах, які створюють небезпеку для життя і здоров'я людей, для сільськогосподарських тварин і рослин, а також спричиняють шкоду довкіллю.

Небезпечна біологічна речовина - біологічна речовина природного або штучного походження, що спричиняє несприятливий вплив на людей, сільськогосподарських тварин і рослин в разі стикання з ними, а також на навколишнє природне середовище.

Зона біологічного зараження - територія чи акваторія, в межах якої розповсюджені або куди привнесені небезпечні біологічні речовини, біологічні засоби ураження людей і тварин або патогенні мікроорганізми, що створюють небезпеку для життя і здоров'я людей, для сільськогосподарських тварин і рослин, а також для довкілля.

Гідродинамічна аварія - аварія на гідротехнічній споруді, що пов'язана з розповсюдженням з великою швидкістю води і яка створює небезпеку виникнення техногенної НС.

Гідродинамічний небезпечний об'єкт - споруда або утворення природи, що створює різницю рівнів води до і після нього, яка у разі її руйнування може привести до утворення проривної хвилі та зони затоплення, що може привести до загибелі людей, сільськогосподарських тварин і рослин, завдати шкоду суб'єктам господарської діяльності і навколишньому природному середовищу.

Хвиля прориву - хвиля, яка утворюється в фронті потоку води, що спрямовує в проран і має, як правило, значну висоту та швидкість руху, володіє значною руйнівною силою.

Зона затоплення - територія, на якій виникає затоплення місцевості, внаслідок руйнування або пошкодження гідротехнічних споруд

Зона катастрофічного затоплення - місцевість у нижньому б'єфі, що може бути затоплена в разі руйнування споруди або утворення прорану в греблі гідродинамічного небезпечного об'єкту при найбільшому розрахунковому рівні води у верхньому б'єфі, на якій розповсюджується хвиля прориву, що викликає масові втрати людей, руйнування будівель або об'єктів та знищення матеріальних цінностей.

Пожежа - неконтрольований процес горіння, який супроводжується знищенням матеріальних цінностей та створює небезпеку життю і здоров'ю людей.

Пожежна безпека - стан захисту населення, об'єктів господарської діяльності та іншого призначення, а також довкілля від небезпечних факторів і дії пожежі.

Забезпечення пожежної безпеки - прийняття і дотримання нормативних правових актів, правил і вимог пожежної безпеки, а також виконання протипожежних заходів.

Пожежна небезпека - можливість виникнення або розвитку пожежі, яка міститься у якійсь речовині, становищі або процесі.

Вимоги пожежної безпеки - спеціальна умова або правило організаційного і (або) технічного характеру, що встановлено з метою забезпечення пожежної безпеки спеціально уповноваженим державним органом в діючому законодавстві або нормативних технічних документах.

Протипожежний захід - захід організаційного і (або) технічного характеру, що спрямований на дотримання протипожежного режиму, створення умов для завчасного запобігання і (або) швидкого гасіння пожежі.

Пожежна охорона - головна частина системи пожежної безпеки, що з'єднує органи управління, сили і засоби, які створюються в установленому порядку з метою захисту життя і здоров'я людей, об'єктів господарської діяльності і довкілля від НС, що спричинені пожежами.

Пожежовибухонебезпечний об'єкт - об'єкт, що виробляє, використовує, перероблює, зберігає або транспортує легкозаймисті і пожежовибухонебезпечні речовини, які створюють реальну загрозу виникнення техногенної НС.

Вибух - процес фізичних і хімічних перетворень речовин, що швидко протікає і супроводжується звільненням значної кількості енергії в обмеженому об'ємі, внаслідок чого в навколишньому просторі виникає і розповсюджується ударна хвиля, яка може привести або приводить до виникнення техногенної надзвичайної ситуації.

Вибухонебезпечна речовина - речовина, яка може вибухнути при дії полум'я або виявляти чуткість до струсу чи тертя більше, ніж динітробензол.

Транспортна аварія - аварія на транспорті, що потягнула за собою загибель людей, спричинила потерпілим тяжкі тілесні ушкодження, знищення і зіпсування транспортних споруд і засобів або шкоду довкіллю.

Небезпечний вантаж - небезпечна речовина, матеріал, вироби і відходи виробництва, що внаслідок їх специфічних властивостей при транспортуванні або перевантаженню можуть створити загрозу життю і здоров'ю людей, визвати забруднення довкілля, пошкодження і знищення транспортних споруд, засобів та іншого майна.

Катастрофа поїзда - зіткнення пасажирського або вантажного поїзда з другим поїздом або рухомих складом, схід рухомого складу в поїзді на перегонах і станціях, внаслідок чого загинули і (або) поранені люди, розбиті локомотив або вагони до ступеня виключення із майна, або повну зупинку руху на даній дільниці, що перебільшує нормативний час для ліквідації наслідків зіткнення чи сходу рухомого складу.

Залізнична аварія - аварія на залізній дорозі, що поволокла за собою ушкодження одної або декілька одиниць рухомого складу залізної дороги до ступеня капітального ремонту і (або) загибель одного або декілька чоловік, спричинила потерпілим тілесні ушкодження різної важкості чи повну зупинку руху на аварійній дільниці, що перебільшує нормативний час для ліквідації наслідків аварії.

Безпека дорожнього руху - стан процесу дорожнього руху, що відображає ступінь захисту його учасників і суспільство від дорожньо-транспортних подій і їх наслідків.

Дорожньо-транспортна подія - транспортна аварія, що виникла в процесі дорожнього руху з участю транспортного засобу і поволокла за собою загибель людей і (або) спричинила потерпілим тяжкі тілесні ушкодження, зіпсування транспортних засобів, шляхів, споруд, вантажів або іншу матеріальну шкоду.

Аварія на магістральному трубопроводі - аварія на трасі трубопроводу, що пов'язана з викидом і виливом під тиском небезпечних хімічних або пожежо-вибухонебезпечних речовин, які спричиняють виникненню техногенної НС.

Аварія на підземній споруді - небезпечна подія на підземній шахті, гірській розробці, підземному складу або сховищу, в транспортному тунелю або рекреаційній печері, що пов'язана з раптовим або частковим руйнуванням споруд, які створюють загрозу життю і здоров'ю людей, що знаходяться в них і (або) приводять до матеріальної шкоди.

Авіаційна катастрофа - небезпечна подія на повітряному судні, під час польоту або в процесі евакуації, що привела до гибелі або зникнення без вісті людей, спричинення потерпілим тілесних ушкоджень, знищення або пошкодження судна і матеріальних цінностей, що перевозяться на ньому.

Водна катастрофа - небезпечна подія на морському чи річному судні, під час плавання або в процесі евакуації, що привела до гибелі або зникнення без вісті людей, спричинення потерпілим тілесних ушкоджень, знищення або пошкодження судна і матеріальних цінностей, які перевозяться на ньому, а також завдання шкоди довкіллю.

Фактори ураження джерел техногенних надзвичайних ситуацій класифікують по генезису і механізму дії. Генезис - це виникнення і наступний розвиток факторів ураження.

Фактори ураження джерел надзвичайних техногенних ситуацій за генезисом розділяють на фактори: прямої дії або первинні; побічної дії або вторинні.

Первинні фактори ураження безпосередньо викликаються виникненням джерела техногенної НС.

Вторинні фактори ураження викликаються змінами об'єктів навколишнього природного середовища первинними факторами ураження.

Фактори ураження джерел техногенних надзвичайних ситуацій за механізмом дії розділяють на фактори: фізичної дії; хімічної дії.

До факторів ураження фізичної дії відносять: повітряну ударну хвилю; хвилю тиску в ґрунті; сейсмічну вибухову хвилю; хвилю прориву гідротехнічних споруд; уламки або осколки; екстремальний нагрів середовища; теплове випромінювання; іонізуюче випромінювання, а до факторів ураження хімічної дії відносять токсичну дію небезпечних хімічних речовин.

Природні надзвичайні ситуації характеризуються наступними термінами та визначеннями:

Небезпечне геологічне явище - подія геологічного походження або наслідок дії геологічних процесів, що виникають в земній корі під дією різних природних і геодинамічних факторів або їх

комбінацій, які оказують або можуть оказати дію ураження на людей, сільськогосподарських тварин і рослин, об'єкти економіки і навколишнє природне середовище.

Сейсмічна безпека - стан захисту населення, об'єктів економіки і навколишнього природного середовища від небезпеки, що виникає від наслідків землетрусу.

Забезпечення сейсмічної безпеки - прийняття і дотримання правових норм, виконання екологічних і сейсмічних захисних правил і вимог, а також виконання комплексу організаційних, прогнозних, інженерних, технічних, сейсмічних захисних і спеціальних заходів, що спрямовані на забезпечення захисту от дії факторів ураження внаслідок землетрусу людей, об'єктів господарської діяльності і довкілля.

Сейсмічне районування - виділення областей, районів або окремих ділянок місцевості на поверхні Землі за ступенем потенційної сейсмічної небезпеки, що проводиться на базі комплексного аналізу геологічних і геофізичних даних.

Сейсмічна область - гірська складчаста область або активна платформа, в межах якої можуть пройти землетруси, ступінь потенційної небезпеки яких характеризується макросейсмічною інтенсивністю і максимально можливим прискоренням коливання ґрунту при землетрусу.

Сейсмічна хвиля - пружні коливання, що розповсюджуються в Землі від осередків землетрусів і вибухів.

Сейсмічна шкала - шкала для оцінки інтенсивності землетрусу на поверхні Землі.

Землетрус - підземні поштовхи і коливання земної поверхні, що виникають внаслідок раптових зміщень і розривів в земній корі або верхній частині мантії Землі, які передаються на великі відстані у виді пружних коливань.

Осередок землетрусу - область виникнення підземного удару в товщі земної поверхні або верхньої мантії, що є причиною землетрусу.

Вулкан - геологічне утворення, що виникає над каналами і тріщинами в земній корі, по яким на земну поверхню виливається лава, попіл, гарячі гази, пари води і уламки гірських порід.

Обвал - відрив і падіння великих мас гірських порід на крутих і обривистих схилах гір, річних долин і морському побережжю, які виникають головним чином за рахунок послаблення зв'язування гірських порід під впливом процесів вивітрювання, діяльності поверхневих і підземних вод.

Зсув - переміщення мас гірських порід по схилу під дією власної ваги і додаткового навантаження внаслідок підмиву схилу, перезволоження, сейсмічних поштовхів та інших процесів.

Протизсувний захист - комплекс охоронних, обмежувальних і інженерно-технічних заходів, направлених на запобігання виникнення і розвитку зсувного процесу, захисту людей і територій від зсувів, а також своєчасне інформування органів виконавчої влади або місцевого самоврядування і населення про загрозу його виникнення.

Небезпечне гідрологічне явище - подія гідрологічного походження або результат гідрологічних процесів, що виникають під дією різних природних або гідродинамічних факторів або їх комбінацій, які оказують або можуть оказати дію ураження на людей, сільськогосподарських тварин і рослин, об'єкти економіки і довкілля.

Повінь - щорічне затоплення від тривалого підйому рівня води території місцевості, що прилягає до ріки, озера або водо-сховища, яке повторюється в один і той же період сезону.

Паводок - фаза водного режиму ріки, яка може багатократно повторюватися в різні сезони року, що характеризується інтенсивним, короткочасним збільшенням витрат і рівнів води, які викликаються дощем або інтенсивним таненням снігу під час відлиги.

Підтоплення - підвищення рівня ґрунтових вод, що порушують нормальне використання території, будівництво і експлуатацію розташованих на ній об'єктів.

Зона затоплення - територія, що покривається водою в результаті перевищення притоку води у порівнянні з пропускнуою можливістю русла.

Зона вірогідного затоплення - територія, в межах якої можливо або прогнозується виникнення зони затоплення.

Зона катастрофічного затоплення - зона затоплення, на якій сталася загибель людей, сільськогосподарських тварин і рослин, пошкодження або знищення матеріальних цінностей, а також причинена шкода навколишньому природному середовищу.

Зона вірогідного катастрофічного затоплення - зона вірогідного затоплення, на якій очікується або можлива загибель людей, сільськогосподарських тварин і рослин, пошкодження або знищення матеріальних цінностей, а також спричинення шкоди довкіллю.

Сель (селевий потік) - стрімкий русловий потік, який виникає раптово, складається із води, піску, грязі та уламків гірських порід і характеризується різким підйомом рівня води, хвильовим рухом, коротким терміном дії, значним ерозійним і кумулятивним ефектом, що створює загрозу життю і здоров'ю людей, шкоду об'єктам і довкіллю.

Селенебезпечна територія - територія, що характеризується інтенсивністю розвитку селевих процесів, які створюють небезпеку для людей, об'єктів економіки і довкілля.

Захист проти селю - комплекс охоронних, обмежувальних і інженерно-технічних заходів, направлених на запобігання виникнення і розвитку селевих процесів, захисту людей і територій від зсувів, а також своєчасного інформування органів виконавчої влади і місцевого самоврядування та населення про загрозу виникнення селів.

Лавина - швидкий, що раптово виникає рух снігу і (або) льоду вниз по крутим схилам гір, який представляє загрозу життю і здоров'ю людей та спричиняє шкоду об'єктам економіки і довкіллю.

Лавинонебезпечна територія - гірська місцевість, на якій є реальна потенційна небезпека сходу лавин, які приводять або можуть створити загрозу життю і здоров'ю людей та завдати шкоду об'єктам економіки і довкіллю.

Протилавинний захист - комплекс охоронних, обмежувальних і інженерно-технічних заходів, направлених на запобігання виникненню процесів, що утворюють лавини, а також своєчасне інформування органів виконавчої влади або місцевого самоврядування і населення про загрозу виникнення лавин.

Небезпечне метеорологічне явище - природні процеси і явища, що виникають в атмосфері під дією різних природних факторів і їх комбінацій, які приводять або можуть створити загрозу життю і здоров'ю людей та завдати шкоду об'єктам економіки і довкілля.

Сильний вітер - рух повітря відносно земної поверхні з швидкістю більше 14 м/с.

Вихор - атмосферне утворення з обертальним рухом повітря навколо вертикальної або нахиленої осі.

Ураган - вітер руйнівної сили і великої тривалості, швидкість якого більше 32 м/с.

Циклон - атмосферне утворення з зниженим тиском повітря і ураганними швидкостями вітру, що виникає в тропічних широтах і викликає великі руйнування і загибель людей.

Шторм - тривалий дуже сильний вітер з швидкістю більше 20 м/с, який викликає сильне хвилювання на морі і руйнування на суші.

Смерч - сильний малий за масштабами атмосферний вихор діаметром до 1000 м, в якому повітря обертається з швидкістю до 100 м/с, що має велику руйнівну силу.

Шквал - різке не тривале посилення вітру до 20-30 м/с і більше, що супроводжується зміною його напрямку, яке поєднано з конвективними процесами.

Протяжний дощ - рідкі атмосферні опади, що випадають безперервно або почти безперервно на протязі декілька діб, які можуть визвати повені, затоплення і підтоплення.

Гроза - атмосферне явище, що пов'язано з розвитком сильних купчастих дощових хмар, що супроводжується багатократними електричними розрядами між хмарами і землею поверхнею, звуковими явищами, сильними опадами, нерідко з градом.

Град - атмосферні осадки, що випадають в теплу пору року, у виді часток щільного льоду діаметром от 5 мм до 15 см, звичайно разом з зливовим дощем при грозі.

Сніг - тверді атмосферні опади, що складаються з льодяних кристаликів або сніжинок різної форми, які випадають з хмар при температурі повітря нижче 0 °С.

Ожеледь - шар щільного льоду, що утворюється на земній поверхні і на предметах при намерзанні переохолоджених капель дощу або туману.

Сильний снігопад - тривале інтенсивне випадання снігу із хмар, що приводить до значного погіршення видимості і перешкоджає руху транспорту.

Сильна завірюха - переніс снігу над поверхнею землі сильним вітром, можливо в сполучі з випаданням снігу, що приводить до значного погіршення видимості і заносу транспортних засобів.

Туман - скупчення продуктів конденсації в виді капель або кристалів в повітрі безпосередньо над поверхнею землі, що супроводжується значним погіршенням видимості.

Пильна буря - перенесення великої кількості пилі або піску сильним вітром, що супроводжується погіршенням видимості, видуванням верхнього шару ґрунту разом з насінням і молодими рослинами, засипанням посівів і транспортних магістралей.

Засуха - комплекс метеорологічних факторів у виді тривалої відсутності опадів в поєднанні з високою температурою і пониженням вологості повітря, що приводить до порушення водного балансу рослин і викликає їх пригноблення або загибель.

Природна пожежа - неконтрольований процес горіння, що стихійно виникає і розповсюджується в довкіллі, який супроводжується інтенсивним виділенням тепла, диму та світловим випромінюванням, що створює небезпеку для людей і завдає шкоду об'єктам господарської діяльності та навколишньому середовищу.

Лісна пожежа - неконтрольований процес горіння в лісах, що виникає стихійно або внаслідок зневажливого поводження людей з вогнем і розповсюджується на території лісу.

Степова пожежа - неконтрольований процес горіння, що виникає стихійно або внаслідок штучного палу в степу.

Торф'яна пожежа - загорання торф'яного болота, осушеного або природного, при перегріві його поверхні променями сонця або внаслідок зневажливого поводження людей з вогнем.

Зона пожежі - територія, в межах якої в результаті стихійного лиха, аварій, катастроф або небережної дії людей виникають і розповсюджуються пожежі.

Біологічно-соціальна надзвичайна ситуація - стан, при якому в результаті виникнення джерела біологічно-соціальної надзвичайної ситуації на визначеній території порушуються нормальні умови життя і здоров'я людей, існування сільськогосподарських тварин і рослин, виникає загроза життю і здоров'ю людей, широкого розповсюдження інфекційних захворювань, втрати сільськогосподарських тварин і рослин.

Джерело біологічно-соціальної надзвичайної ситуації - особливо небезпечна або широко розповсюджена інфекційна захворюваність людей, сільськогосподарських тварин і рослин, в результаті яких на визначеній території виникла або може виникнути біологічно-соціальна надзвичайна ситуація.

Біологічна безпека - стан захисту людей, сільськогосподарських тварин і рослин, навколишнього природного середовища від небезпеки, що викликана або буде викликана джерелом біологічно-соціальної НС.

Особливо небезпечна інфекція - стан зараження організму людей або тварин, що проявляється в виді інфекційних захворювань, прогресуючий за часом і в просторі, що викликає тяжкі наслідки для здоров'я людей і сільськогосподарських тварин або їх загибель.

Збудник інфекційного захворювання - патогенний мікроорганізм, що має еволюційне пристосування до паразитування в організмі людини або тварини і потенційно здатний викликати захворювання інфекційною хворобою.

Джерело збудника інфекційної хвороби - організм зараженої людини або тварини, в якому іде природний процес зберігання, розмноження і виділення в зовнішнє середовище збудника інфекційної хвороби.

Карантин - система тимчасових організаційних, режимних, обмежувальних, адміністративних, господарських, санітарних, епідемічних, гігієнічних, лікувальних, і профілактичних заходів, які спрямовані на попередження розповсюдження інфекційної хвороби і забезпечення локалізації епідемічного, епізоотичного або епіфітотичних осередків і наступну їх ліквідацію.

Обсервація - режимні і обмежувальні заходи, які передбачають разом з посиленням медичного і ветеринарного нагляду і проведення протиепідемічних, лікувальних, профілактичних, ветеринарних і санітарних заходів, обмеження пересування і переміщення людей або сільськогосподарських тварин в усіх прилеглих з зоною карантину адміністративно-територіальних утвореннях, які створюють зону обсервації.

Епідемія - масове, прогресуюче за часом і в просторі в межах визначеного регіону розповсюдження інфекційної хвороби людей, яке значно перевищує звичайно зареєстрований на даній території рівень захворюваності.

Епідемічний осередок - місце зараження і перебування людей, що захворіли інфекційною хворобою або територія, в межах якої за певний відрізок часу можливо зараження людей і сільськогосподарських тварин збудниками інфекційної хвороби.

Епізоотія - одночасне прогресуюче за часом і в просторі в межах визначеного регіону розповсюдження інфекційної хвороби серед великої кількості одного або значних видів сільськогосподарських тварин, що значно перевищує звичайно зареєстрований на даній території рівень захворюваності.

Панзоотія - масове одночасне розповсюдження інфекційної хвороби сільськогосподарських тварин з високим рівнем захворюваності на великій території з охопленням цілих регіонів, декілька держав або материків.

Ензоотія - одночасне розповсюдження інфекційної хвороби серед сільськогосподарських тварин в визначеній місцевості, населеному пункті або на об'єкті господарської діяльності, при-

родні і господарсько-економічні умови яких виключають повсюди розповсюдження даної хвороби.

Епізоотичний осередок - місце знаходження джерела збудника інфекційної хвороби сільськогосподарських тварин, який ізольовано таким чином, що становиться неможливим передача збудника тваринам, які мають до неї сприйняття.

Епіфітотія - масове, прогресуюче за часом і в просторі інфекційне захворювання сільськогосподарських рослин і (або) різке підвищення чисельності шкідників рослин, що супроводжується масовою гибеллю сільськогосподарських культур і зниженням їх продуктивності.

Енфітотія - одночасне розповсюдження інфекційної захворюваності серед сільськогосподарських рослин у визначеній місцевості, населеному пункті або на об'єкті господарської діяльності, природні і господарсько-економічні умови яких виключають повсюди розповсюдження даної хвороби.

Панфітотія - масове захворювання рослин і різке збільшення шкідників сільськогосподарських рослин на території цілих регіонів, декілька держав або материків.

Для забезпечення управління цивільним захистом створюється загальнодержавна, територіальні і об'єктові системи зв'язку і оповіщення.

Зв'язок організується у відповідності з рішенням начальника цивільної оборони, вказівками начальника штабу і розпорядженням вищестоящого органу управління.

Оповіщення організується у всіх ланках управління цивільного захисту (ЦЗ) з метою своєчасного приведення системи цивільного захисту в різні ступені готовності і доведення до органів управління і всього населення розпоряджень і сигналів цивільного захисту.

Відповідальність за організацію зв'язку і системи оповіщення несуть начальники територіальних управлінь (відділів) з надзвичайних ситуацій і цивільного захисту населення, штабів ЦЗ та з НС, а за її підготовку і безперервну роботу - відповідні керівники об'єктів зв'язку.

В системах оповіщення цивільного захисту використовуються електросирени типів "С-40", "С-28" та інші, а також спеціальна апаратура АДУ-ЦВ, П-160, П-157, Р-413, "Горіх" та інша.

Електросирена "С-40" забезпечує озвучення території в радіусі 300-700 м. Радіус озвучення залежить від рівня вуличних шумів, характеру і висоти забудови, висоти встановлення електросирени над поверхнею землі. Вони встановлюються на найбільш високих будинках на рівні не менше як 2,5 м від верхньої точки даху в стороні від димових і вентиляційних труб, а також джерел сильних і постійних шумів.

Електросирена "С-28" встановлюються в шумних цехах промислових підприємств.

Апаратура дистанційного управління і циркулярного виклику (АДУ-ЦВ) призначена для створення місцевих автоматизованих систем централізованого оповіщення населення в містах, населених пунктах і на об'єктах господарської діяльності.

Апаратура забезпечує централізоване включення електросирен, примусове дистанційне переключення програм радіотрансляційних вузлів для передачі сигналів оповіщення і інформації для населення, циркулярне оповіщення посадових осіб на квартирні і службові телефони. Працює по діючим, зайнятим або вільним лініям міської (районної) або об'єктової телефонної мережі.

Апаратура П-160 в комплекті з іншою апаратурою призначена для створення автоматизованих систем централізованого оповіщення цивільного захисту обласної ланки. Вона забезпечує передачу і прийом п'яти сигналів оповіщення, речової інформації і одного перевірконого сигналу, а також управління місцевими системами оповіщення (міст, районів). При передачі речової інформації два із п'яти сигналів використовуються одночасно для переключення мовного тракту. Час проходження сигналу з отриманням підтвердження про його прийом в одній ланці не перевищує 3 с. Працює по діючим телефонним провідним і радіорелейним каналам зв'язку, а також по виділених фізичним цеп'ям. Передача сигналів і речової інформації здійснюється шляхом відбору каналу зв'язку у споживача на час передачі без попередження абонента об відборі.

Апаратура П-157 разом з іншою апаратурою оповіщення (П-160, Р-413) призначена для загальнодержавної і обласних автоматизованих систем централізованого оповіщення цивільного захисту.

Апаратура забезпечує дистанційне управління іншою апаратурою оповіщення (П-160, а в окремих ланках і 5Ф88), а також автоматичний контроль за проходженням сигналів оповіщення. Апаратура розрахована на передачу і прийом по одному дуплексному телеграфному каналу або фізичній цепі до 25 адресних, 10 виконавчих і 65 контрольних команд. В апаратурі передбачений безперервний автоматичний контроль поправності телеграфного каналу.

Апаратура Р-413 призначена для створення загальнодержавної системи централізованого оповіщення цивільного захисту. Забезпечує передачу з пунктів управління цивільного захисту через радіомовні станції держави сигналів оповіщення, а також приймання і відображення сигналів, які передаються. Крім того, в місцях прийому апаратура забезпечує запуск місцевих систем оповіщення. Апаратура розрахована на прийом і відображення до 20 сигналів оповіщення, які передаються як циркулярно, так і за вибиранням (визначеним групам або окремим адресатам). Передача виконується спеціальним кодом без переривання програми мовлення. Час на доведення одного сигналу складає від 15 до 30 секунд.

Комплекс засобів багато каналного голосового оповіщення по телефонним каналам зв'язку "ГОРІХ-О" призначається для передачі голосових повідомлень по телефонним лініям в автоматичному режимі. Комплекс дозволяє збільшувати кількість каналів оповіщення з 4 до 16 шляхом встановлення каскаду засобів оповіщення, при цьому можлива одночасна передача до 4 різних повідомлень.

Використання засобів комплексу "ГОРІХ-О" дозволяє зменшити час оповіщення в 2-5 разів і вивільнити персонал для рішення оперативних завдань.

Можливі зони оповіщення локальних об'єктових систем оповіщення СГС-22 і серії ГР-Д-100 складає до 800 м.

Керівник навчання доводить інформацію про систему оповіщення на об'єкті.

Керівник заняття ставить 2-3 запитання навчасним щодо визначення повноти засвоєння викладеного матеріалу і при необхідності робить додаткові пояснення.

ДРУГЕ НАВЧАЛЬНЕ ПИТАННЯ:

"ДІЇ РОБІТНИКІВ, СЛУЖБОВЦІВ ТА НАСЕЛЕННЯ ПРИ ПОПЕРЕДЖУВАЛЬНОМУ СИГНАЛІ "УВАГА ВСІМ!" ТА МОВНІЙ ІНФОРМАЦІЇ УПРАВЛІНЬ (ВІДДІЛІВ) З ПИТАНЬ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТА ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ (ШТАБІВ ЦЗ)" .

Головний спосіб оповіщення населення про дії при виникненні надзвичайних ситуацій – це передача повідомлення по мережі провідного мовлення (через квартирні і зовнішні гучномовці), а також через місцеві радіомовні станції і телебачення. Для привернення уваги населення в екстремальних випадках перед передачею інформації включаються сирени, а також інші сигнальні засоби.

Запам'ятайте! Сирени і переривисті гудки інших сигнальних засобів означають сигнал цивільної оборони "УВАГА ВСІМ!".

Почувши такий сигнал, негайно увімкніть гучномовець, радіоприймач або телевізор і слухайте повідомлення управління (відділу, штабу ЦЗ) з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення області (міста обласного підпорядкування або сільського району).

На кожний випадок надзвичайних ситуацій управлінням (відділом, штабом ЦЗ) з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення області (міста обласного підпорядкування або сільського району) готуються приблизні варіанти повідомлень, які потім, з урахуванням конкретних подій, корегуються.

Інформація передається протягом 5 хвилин після подачі звукових сигналів (сирени, гудки і т.д.).

Вислухавши це повідомлення управління (відділу, штабу ЦЗ) з питань НС та цивільного захисту населення (ЦЗН), кожний повинен діяти без паніки і метушні у відповідності з отриманими вказівками.

Повідомлення управління (відділу) з питань НС та ЦЗН, включає: місце і час виникнення надзвичайної ситуації; розміри та масштаби надзвичайної ситуації; час початку та тривалість дії факторів ураження; територія (райони, масиви, вулиці, будинки і т.д.), яка потрапляє в осередки (зони) ураження; порядок дій при надзвичайних ситуаціях; інша інформація.

Варіанти повідомлень управління (відділу, штабу ЦЗ) з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення :

При аварії на хімічно небезпечному об'єкті господарської діяльності.

"УВАГА! Говорить управління (відділ, штаб ЦЗ) з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення ... області (міста обласного підпорядкування, району).

ГРОМАДЯНИ! Сьогодні ... (дата, місяць і час) трапилася аварія на Дніпровській насосній станції водопостачання (м. Вишгород) з викидом в повітря хлору – сильнодіючої отруйної речовини. Хмара зараженого повітря поширюється у ... (такому-то) напрямку з швидкістю ... км/Г і досягне ... (міст, районів, населених пунктів) через ... (хв., год.). В зону хімічного зараження потрапляють: ... (іде перерахування міст і населених пунктів, районів).

Жителям ... (міст, населених пунктів) із приміщень не виходити, зачинити вікна, двері, здійснити герметизацію квартир (будинків). У підвалах, нижніх поверхах не ховатися, тому що хлор важчий за повітря і затікатиме у низинні місця та підвальні приміщення.

Жителям ... (міст, населених пунктів) негайно залишити квартири (будинки), об'єкти господарської діяльності за планом евакуації і виходити у ... райони (такі-то).

Всім громадянам надіти засоби індивідуального захисту: цивільні протигази усіх типів, дитячі протигази, камери захисні дитячі, а при їх відсутності – ватяну марлеву пов'язку або рушник, попередньо змочені водою або 2 % розчином питної соди.

Повідомте про це сусідів. Слухайте наступні наші повідомлення. У подальшому дійте у відповідності з вказівками управління (відділу, штабу ЦЗ) з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення ... області (міста обласного підпорядкування, району).”

При аварії на радіаційно небезпечному об'єкті госпо-подарської діяльності.

“**УВАГА!** Говорить управління (відділ, штаб ЦО) з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення ... області (міста обласного підпорядкування, району).

ГРОМАДЯНИ! Сьогодні ... (дата, місяць і час) трапилася аварія на Чорнобильській атомній станції з викидом в повітря радіоактивних речовин. Хмара радіоактивного повітря поширюється у ... (такому-то) напрямку з швидкістю ... км/Г і досягне: ... (міст і районів) через ... (хв., год.). В зону можливого випадання радіоактивних опадів потрапляють: ... (іде перерахування міст, населених пунктів, районів).

Жителям ... (міст, населених пунктів, районів) із приміщень не виходити, зачинити вікна, двері, здійснити герметизацію квартир (будинків) та місць утримання сільськогосподарських тварин. Пам'ятайте, що підвальні, заглиблені і загерметизовані приміщення є надійним місцем укриття від радіоактивних опадів.

Всім громадянам прийняти йодистий препарат та привести у готовність засоби індивідуального захисту органів дихання і шкіри і постійно тримати їх при собі. По нашій команді або при необхідності одягніть їх. При собі майте плівкові (полімерні) накидки, плащі або куртки.

Повідомте про це сусідів. Слухайте наступні наші повідомлення. У подальшому дійте у відповідності з вказівками управління (відділу, штабу ЦЗ) з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення ... області (міста обласного підпорядкування, району).”

При загрозі повені (катастрофічного затоплення) на території області (міста обласного підпорядкування, району).

“**УВАГА!** Говорить управління (відділ, штаб ЦЗ) з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення ... області (міста обласного підпорядкування, району).

ГРОМАДЯНИ! Сьогодні ... (дата, місяць і час) внаслідок злив вийшли із русел: ... (вказати які) річки, що може привести до затоплення частини території: ... (перелік міст, населених пунктів, районів) ... області.

Населенню, що проживає на території ... (міст, населених пунктів, районів) області перенести необхідні речі на горища, верхні поверхи, підготувати необхідний одяг і взуття, зібрати продукти харчування. Перед виходом вимкнути електроенергію, газ і самим вийти в безпечні райони ... (перерахувати). Там пройти реєстрацію на збірних евакопунктах ... (вказати адресу).

Якщо ви не змогли залишити зону катастрофічного затоплення, підготуйте підручні плаваючі засоби та підніміться на верхні поверхи будинків і споруд.

Про отриману інформацію сповістіть сусідів, надайте допомогу старим і хворим. За будь-яких обставин не втрачайте самовладання, не піддавайтесь паніці.

Слухайте наступні наші повідомлення. У подальшому дійте у відповідності з вказівками управління (відділу, штабу ЦЗ) з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення ... області (міста обласного підпорядкування, району) і чекайте на допомогу аварійно-рятувальних сил.”

При загрозі інфекційних захворювань (епідемії) на території області (міста обласного підпорядкування, району).

УВАГА! Говорить управління (відділ, штаб ЦЗ) з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення ... області (міста обласного підпорядкування, району).

ГРОМАДЯНИ! На території (яких районів, міст, населених пунктів) області з'явилися окремі випадки захворювання населення особливо небезпечними інфекційними захворюваннями на ... (вказати які хвороби), що можуть перейти в епідемію. Потерпілі вживали в їжу продукти, закуплені на стихійних ринках, що не пройшли лабораторного контролю.

ГРОМАДЯНИ! Які спілкувалися з потерпілими та у яких з'явилися наступні симптоми ... (вказати які) повинні негайно звернутися в лікувальні заклади для отримання необхідної медичної допомоги.

Головне управління охорони здоров'я ... області попереджує громадян про небезпеку захворювання внаслідок споживання продуктів, які придбані на стихійних ринках.

ГРОМАДЯНИ! Дотримуйтесь особистої і громадської гігієни. Бережіть здоров'я і життя як своє особисте, так і оточуючих людей.

Слухайте наступні наші повідомлення. У подальшому дійте у відповідності з вказівками управління (відділу, штабу ЦЗ) з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення ... області (міста обласного підпорядкування, району) і чекайте на допомогу."

ПАМ'ЯТАЙТЕ! Кожне повідомлення управління (відділу, штабу ЦЗ) з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення області (міста обласного підпорядкування або району) може і буде відрізнятись одне від одного.

ПОВІДОМЛЕННЯ будуть залежати від екстремальних умов, розмірів, тривалості та масштабів можливих наслідків надзвичайних ситуацій, ступеню небезпеки факторів ураження для населення області (міста обласного підпорядкування, району) та стану рятувальних і невідкладних аварійних відновлювальних робіт.

Кожний громадянин повинен знати телефони органу управління з питань НС та ЦЗН і аварійно-рятувальних сил району (міста обласного підпорядкування).

Кожний громадянин, який знаходиться на роботі, виконувати всі розпорядження ЦЗН і штабу ЦЗ суб'єкта господарської діяльності, а при знаходженні вдома повинен:

- тримати вдома постійно включеними репродуктори, радіоприймачі, телевізори для того, щоб слухати розпорядження і вказівки органів виконавчої влади, управлінь (відділів) з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення;
- привести в готовність індивідуальні засоби захисту органів дихання і шкіри, при їх відсутності приготувати найпростіші засоби (повсякденний одяг, взуття, ватно-марлеві пов'язки, плівку тощо);
- постійно тримати при собі засоби індивідуального захисту;
- підготувати аптечку АІ-2 або її аналоги, при їх відсутності автомобільну або домашню аптечку, перев'язувальний бинт, вату, марлю, протихімічний пакет, антибіотики, засоби йодної і засоби профілактики проти інфекції;
- провести у квартирі (домі) протипожежні профілактичні заходи, підвищити захисні властивості квартири (дому) від радіоактивних речовин (провести додаткову герметизацію);
- захистити продукти харчування і води від радіоактивного та хімічного зараження (покласти їх в холодильник, завернути в пергамент, плівку, целофан та пакети з них, використати герметичний посуд (термоси, банки, бідони, каністри тощо);
- знати (уточнити) місце найближчого сховища або укриття, де можна укритися. При їх відсутності приступити до пристосування під укриття підвалу (погребу) і до будівництва укриття найпростішого типу;

при об'явленні відселення (евакуації) швидко підготуватися до неї (уточнити при необхідності місце збірного евакуаційного пункту).

Якщо сигнал застав вас в транспорті, громадському місці (магазині, театрі, на ринку тощо) необхідно уважно і спокійно вислухати вказівки адміністрації про те, де поблизу знаходиться станція метрополітену, сховище (укриття) і як найшвидше добратися і укритися в них, якщо є час то якнайшвидше добратися додому і діяти у відповідності з отриманими вказівками.

Якщо сигнал застав ваших дітей в школі, дитячому садку тощо негайно необхідно їх забрати додому і діяти у відповідності до отриманих розпоряджень органів управління у сфері цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій.

Керівник заняття ставить 2-3 запитання навчаємим щодо визначення повноти засвоєння матеріалу і при необхідності робить додаткові пояснення.

Після він підводить підсумки та ставить завдання на підготовку до наступного заняття.